

Bruno Carlström, i dag 71, minns händelsen med hästen Tösen mycket väl.

Tösen blev fall för F 21

Måndagen den 28 november 1966 störtade Hugo Johanssons tolvåriga sto, Tösen, från 200 meters höjd ner på den svaga höstisen utanför Skagsudden och försvann i Hindersöfjärdens djup.

Det är en mycket märklig historia som började några dagar tidigare med att Tösen blev sjuk. Veterinären konstaterade korsförslamning och rekommenderade slakt.

Det var förfallstid, men F 21, som ofta stått Hindersön bi i nödens tid, lovade att hämta hästen.

Ovanligt uppdrag

Eftersom det var ett ovanligt uppdrag inbjöds massmedia att följa med på uppdraget. Bland dem fanns NSDs medarbetare, journalisten Lennart Eldebrink och fotografen Lennart Norman.

Pilot på Helikopter 3, Agusta Bell 204, som skulle hämta Tösen, var Bruno Carlström, 71 år.

– Tänk att Tösen har blivit lika odödlig för mig som Särimner var för vikingarna, berättar han vid ett samtal med Hindersöns Allehanda. – Jag är den enda pilot i det svenska flygvapnet som tappat en häst under ett flyguppdrag.

När Bruno Carlström landade på gårdsplanen utanför Hugo Johansson hus på Hindersön låg Tösen i stallet oförmögen att resa sig upp. Edvin Oscarsson, postförare och slaktare, tvingades avliva henne där hon låg.

Med hjälp av en traktor drogs hon ut och placerades på ett nät för att kopplas till helikoptern.

Stämningen var gemytlig, besättningen på helikoptern och de övriga i sällskapet bjöds på kaffe före avfärden.

Starten var helt normal. Bruno Carlström säkrade den mekaniskt styrda kroken och satte kurs mot Luleå.

Mekaniskt fel

Utanför Skagsudden hördes en smäll i helikoptern, som krängde till, och de som hade sikt genom fönstren såg Tösen långsamt falla mot isen. När hon träffade isen bildas det något som bäst kan beskrivas som en röd blomma, och sedan var allt över.

Händelsen väckte stor uppmärksamhet och en haverikommission inkallades. Den konstaterade så småningom ett mekaniskt fel på kroken.

Efter långa överläggningar med flygvapnet fick Hugo Johansson en viss ersättning för Tösen.

– Jag påminns titt som tätt om händelsen. När jag fyllde 50 år fick jag bland annat en rulle rökt hästkött och en dalahäst intrasslad i ett fisknät, berättar Bruno Carlström.

Sten Ekstrand tillhörde besättningen. Här har han gjort Tösen klar för transporten.

Tindra, sex månader, är en av de fjällkor som ska trygga Erik Öhmans framtid på Hindersön.

Här är EU:s nordligaste

Fjällkorna i Ostigår'n går "på skogen" under hela sommaren. De är snälla och utgör inget hot mot människor.

M-m-m, säger kalven Tindra, och tittar storögt på sin husbonde.

Erik Öhman, 46, på Hindersön, är den nordligaste skärgårdsbonden i EU. Och det är mjölk från fjällkor han ägnar sig åt.

– Kött djur skulle inte fungera att ha här. Då är man beroende av att kunna skicka djuren till slakt under hela året. Jag planerar in slakten under den tid vi har isväg till ön, säger han.

Fjällkon, som är en hotad ras, passar ypperligt på en ö som Hindersön.

Den kan tillgodogöra sig det magra betet och är snäll, två viktiga egenskaper då Erik Öhmans kor går "på skogen" från mitten av juni till den första veckan i september.

– Därefter får de gå inhägnade. Då börjar jakten och jägarna börjar släppa sina hundar, säger Erik Öhman.

Belönats med plakett

Han tycker om sina kor, som står i sina bås i ladugården som byggdes 1901.

– Den har rustats flera gånger under åren. Vartannat eller vart tredje år kommer personal från kommunens miljökontor hit för kontroll, och den kommer oanmäld. Men jag är prickfri hittills och har belönats med riksorganisationens bronsplakett för god hygien. Även veterinären gör sina kontroller och mejeriet ska godkänna vattnet som korna dricker.

På sommaren flyttas korna ut till

Sommarladugården är från 1920-talet och korna går snällt hem för att bli mjölkade efter en dags skogsvistelse.

sommarladugården, dit de går och blir mjölkade efter dagarna "på skogen".

Även där förekommer samma rigorösa kontroller.

– Det vore roligt att få den kungliga medaljen, men då handlar det om att vara prickfri i 20-30 år, säger Erik Öhman.

Han levererar cirka 20 ton mjölk per år direkt till mejeriet.

I alla väder – utom förfall

Tre gånger i veckan, året om och i alla väder, fraktar han mjölken i båt, bil och på skoter.

– Långa förfall är förödande. Då händer det att jag får hälla bort hundratals liter mjölk. Jag försöker planera in kalvningarna, i den mån det går,

till förfallstiden. Men naturen råar vi ju inte på, varken när det gäller korna eller isläget, säger Erik Öhman.

Hoppas på en fortsättning

Han har i genomsnitt åtta mjölkkor, aldrig fler än tio.

– Jag har funnit en nisch som jag trivs med och jag vill hålla på med det här så länge jag kan. Jag känner ett stöd från myndigheterna, men framtiden är ändå ovisst. 2008 kommer en rad östländer med i EU och då vet man inte hur det blir för oss små mjölkbönder i Sverige, säger Erik Öhman.

M-m-m, säger Tindra.

Fotnot: Förfallstid är den tid på hösten och våren då isen varken bär eller brister.

1868 – ett svårt år på ön

1868 slog missväxten till på Hindersön.

Snön låg kvar till midsommar och tjäljen vägrade lämna jorden, vilket innebar att det inte gick att plöja åkrarna.

För att få ny gröda tvingades bönderna att kratta den frusna jorden. Det var en fåfång möda för kornet

gick inte i ax. Lika illa blev det med potatisen.

Då tvingades en del av befolkningen på ön att blanda bark i brödet.

Det var ett öde som de delade med många andra svenskar runt om i riket.

Åren från 1867 till 1869 kom att kallas "svåråren".

Namnen kan berätta

Den som tar sig för att vandra runt de tre öarna Gräsön, Hindersön och Björköen får gå nära tre mil.

Längs den vägen passerar vandraren många vikar och uddar som alla har ett namn.

Många av namnen avslöjar egenheterna i området. På Gåsören fanns det måhända ovanligt många gäss.

På Kalkhällan bestod berget av kalk och Porrissundet vittnar om att samerna hade renbetesmark på Lappön.

På Byggmästarudden, i Hannusviken, berättas det att man under 1500- och 1600-talen tillverkade mindre fartyg. Dessa skulle användas till att bedriva handel med.

